

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hyte-järjestämistehtävän valvonta).

Tehy kannattaa tehtyä säädösmuutosehdotusta, jonka mukaan Lupa- ja valvontavirasto valvoisi jatkossa sosiaali- ja terveystalouden palvelujen järjestämisen lisäksi myös järjestämislain 6 §:ssä kunnalle säädetyn hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevan vastuun toteutumista. Esitetyn sääntelyn tarkoituksena on saattaa oikeustila vastaamaan valvontalakia edeltänyttä tilannetta.

Pidämme tärkeänä, että kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen järjestämistehtävän valvonta toteutetaan riittävillä resursseilla. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan tehtävä aiheuttaisi arviolta noin kahden henkilötövuoden lisäresurssitarpeen Lupa- ja valvontavirastossa. Lisäresurssia ei kuitenkaan suunnitella tehtävän toteuttamiseen. Tehtävään aiemmin kohdennetut resurssit on siirretty muihin tehtäviin, ja esityksen mukaan nämä resurssit tulisi kohdentaa takaisin kyseiseen valvontaan. Tehy huomauttaa, että jos tehtävään aiemmin osoitettuja resursseja on siirretty muihin keskeisiin tehtäviin, niiden palauttaminen voi käytännössä heikentää viranomaistoiminnan tasoa näissä muissa tehtävissä.

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

Ei huomioita.

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

Tehy pitää esitettyjen kielitaitoa koskevien säädösten tavoitetta tärkeänä, vaikkakin jo nykyinen sääntely (9 § 2 mom.) on käytännössä edellyttänyt henkilöstöltä riittävää kielitaitoa. Kuten

hallituksen esitysluonnoksessa sivulla 27 todetaan, esityksessä ei olisi kyse uudesta velvollisuudesta, vaan tarkoitus olisi selkeyttää ja korostaa olemassa olevaa työntäjän velvollisuutta huolehtia henkilöstön riittävästä kielitaidosta. Toisaalta valvontaviranomaiset ovat esimerkiksi ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen toimintayksiköissä joutuneet valvonnalla puuttumaan tilanteisiin, jossa työntekijöiden kielitaito ei ole ollut riittävä.

Esityksen mukaan myös palvelunjärjestäjän olisi varmistettava, että sen järjestämisvastuulle kuuluvia palveluja tuottavan palveluntuottajan henkilöstöllä on riittävä kielitaito. Tämä on kannatettava ehdotus. Esityksellä ei kuitenkaan arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia hyvinvointialueiden toimintaan, koska käytännössä kyse ei ole uudesta velvoitteesta.

Tehyn näkemyksen mukaan kielitaito on keskeinen työväline, minkä vuoksi työnantajan velvollisuus on huolehtia tarvittavan kielenopetuksen järjestämisestä. Työntäjien tulee varata riittävät resurssit muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien työntekijöiden perehdytykseen ja kielikoulutukseen, jotka tulee toteuttaa työajalla.

Tehyn näkemyksen mukaan palveluntuottajille tulisi asettaa velvoite osoittaa valvontaviranomaisille luotettavalla ja dokumentoidulla tavalla, että henkilöstöllä on tehtäviensä edellyttämä riittävä kielitaito. Julkisuudessa on ollut esillä tapaus, jossa hyvinvointialueen valvontaviranomainen joutui selvittämään yksityisessä yrityksessä työskentelevien kotihoidon työntekijöiden kielitaitoa soittamalla heille puhelimella (Yle 8.6.2026). Tällainen menettely ei ole tarkoituksenmukainen, vaan kielitaidon riittävyys tulisi voida osoittaa palveluntuottajan toimesta luotettavalla tavalla.

Tehy vastustaa 9 §:n ensimmäisen momentin toiseen lauseeseen ehdotettua muutosta, jossa käsite ”sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö” korvattaisiin käsitteellä ”sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö”. Näkemyksemme mukaan vuokratyönä tai alihankintana toiselta palveluntuottajalta hankitun henkilöstön tulee aina olla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä, jotka ovat ammattihenkilölainsäädännön mukaisesti valvontaviranomaisten valvonnan piirissä.

Esimerkiksi hoiva-avustajat eivät ole ammattihenkilöitä, mutta voivat vanhuspalvelulain mukaan toimia välittömän asiakastyön avustavissa hoidon ja huolenpidon tehtävissä, esimerkiksi ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen toimintayksiköissä. Esimerkiksi päihde- tai mielenterveysongelmiin liittyvän epäasianmukaisen toiminnan vuoksi työnantaja voi joutua puuttumaan hoiva-avustajan toimintaan omavalvonnan keinoin, minkä jälkeen hoiva-avustaja voi irtisanoutua tehtävästään ja siirtyä vuokratyöyrityksen palvelukseen. Tällöin valvontaviranomainen ei voisi puuttua tilanteeseen esimerkiksi ammattioikeuksiin kohdistuvin toimenpitein, koska hoiva-avustaja ei ole ammattihenkilölaissa tarkoitettu ammattihenkilö. Tällainen tilanne vaarantaisi potilas- ja asiakasturvallisuuden.

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

Ei huomioita.

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omavalvontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

Ei huomioita.

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omavalvonnan raportointi)

Omavalvontaohjelman ja omavalvontasuunnitelman toteutumisen seurannan raportointivälin pidentäminen neljästä kuuteen kuukauteen vähentäisi hyvinvointialueiden raportointivelvoitteita ja hallinnollista taakkaa. Se myös vähentäisi yksityisten elinkeinonharjoittajien ja yritysten hallinnollista työtä.

Samalla ehdotus kuitenkin heikentäisi kansalaisten mahdollisuuksia saada ajantasaista tietoa hyvinvointialueiden ja palveluntuottajien omavalvonnan toteutumisesta sekä palvelujen laadusta ja turvallisuudesta.

Tehyn näkemyksen mukaan olisi tavoiteltavaa, että hyvinvointialueet ja suuremmat palveluntuottajat julkaisisivat jatkossa ajantasaisesti verkkosivuillaan omavalvonnan toteutumista koskevat seurantatiedot. Tiedot voisivat sisältää esimerkiksi omavalvonnassa havaitut keskeiset puutteet, niiden korjaamiseksi tehdyt toimenpiteet, viranomaisten valvontaraportit sekä ajantasaiset laatu- ja turvallisuustiedot (kuten hoitoon pääsy ja vaaratapahtumat). Näin kansalaiset voisivat seurata omavalvonnan toteutumista ilman erilliseen raportointiin liittyvää viivettä.

Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi palveluntuottajan velvollisuudesta ja oikeudesta tarkistaa sellaisten vuokratyöntekijöiden rikosrekisteriote, jotka työskentelevät iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tehy näkee tämän esityksen perusteltuna. Lisäksi Tehyn näkemyksen mukaan työnantajan tulisi vastata rikosrekisteriotteen kustannuksista, koska ote hankitaan työtä varten.

Tehyn näkemyksen mukaan sote-henkilöstöä vuokraavien yritysten ja niiden toiminnan tulisi kokonaisuudessaan kuulua sote-valvontalain ja valvontaviranomaisten valvonnan piiriin. Nykytilanteessa esimerkiksi osa tilapäisesti laillistetun ammattihenkilön tehtävissä toimivista opiskelijoista työskentelee henkilöstövuokrausyritysten kautta. Viranomaisten havaintojen mukaan

tähän on liittynyt potilasturvallisuusriskejä, jotka ovat koskeneet muun muassa pätevyyden ja osaamisen varmistamista sekä ohjauksen, valvonnan ja vastuiden selkeyttä. (STM 2026:2.)

Myös sote-alan kansainvälistä rekrytointitoimintaa tekeviä yrityksiä tulisi säädellä ja niiden toiminnan tulisi olla luvanvaraista. Valtiontalouden tarkastusviraston raportin (13/2022) mukaan Suomessa ei ole lainsäädäntöä, joka säätelisi sote-alan kansainvälistä rekrytointitoimintaa, vaan rekrytointimarkkinoilla toimitaan sote-alan rekrytointiyritysten pelisäännöillä.

Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)

Tehy kannattaa esitettyä säädösehdotusta, jonka mukaan Lupa- ja valvontavirastolla olisi oikeus saada henkilöstöä vuokraavalta yritykseltä valvontatehtäviensä kannalta välttämättömät tiedot.

Myös muiden ehdotettujen tahojen (tuomioistuimet, konkurssiasiamiehen toimisto ja Digi- ja väestötietovirasto) tiedonsaantioikeudet ovat perusteltuja. Vastaavat tiedonsaantioikeudet ehdotetaan annettavan lisäksi sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle.

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

Tehy pitää tarpeellisena, että ehdotetun mukaisesti säädettäisiin laissa Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtävistä kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

Huolestuttavaa kuitenkin on, että julkisen talouden suunnitelmassa keskuksen tehtäviin ja toimintaan ei ole varattu rahoitusta vuodelle 2028 tai sen jälkeen. Korvattavien kustannusten vuotuisen enimmäismäärän päättäisi eduskunta vuosittaisessa talousarviokäsittelyssä.

Vuosittain erikseen päätettävä rahoitus on altis julkisen talouden kireän tilanteen aiheuttamille säästöpainanteille ja leikkauksille. Tehyn näkemyksen mukaan keskuksen rahoitukseen tulisi löytää pysyvä ratkaisu.

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

Väliaikaisen sääntelyn voimassaolon jatkaminen:

Tehy kannattaa tehtyä ehdotusta, jolla mahdollistettaisiin yksityisten elinkeinonharjoittajien ja muiden verrattavassa asemassa olevien pienten palveluntuottajien toiminnan aloittaminen tai olennaisen muutoksen toteuttaminen jo rekisteröityyn toimintaan ennen lain mukaista

rekisteröintipäätöstä. Ehdotettua väliaikaista sääntelyä ei sovellettaisi palveluntuottajaan, jonka tulee toimittaa ensi kerran valvontaviranomaiselle nähtäväksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriote muulta kuin työsopimussuhteiseen henkilöstöön kuulavalta.

Sääntelyn tavoitteena on turvata henkilöstön ja palvelujen saatavuus tilanteissa, joissa palveluntuottaja joutuisi muutoin odottamaan rekisteröintipäätöstä. Esitysluonnoksen tietojen mukaan Lupa- ja valvontavirastossa oli toukokuussa 2026 vireillä hieman alle 2500 hakemusta, joista yli puolet on yksityisten elinkeinonharjoittajien tai muiden verrattavassa asemassa olevien pienten palveluntuottajien hakemuksia.

Kuten hallituksen esitysluonnoksessa on nostettu esille (s. 33), väliaikaisen sääntelyn vaikutuksia on tarpeen seurata ja arvioida uudelleen sen jälkeen, kun rekisteröintimenettely, mukaan lukien väliaikaisen sääntelyn soveltaminen, on vakiintunut uudessa Lupa- ja valvontavirastossa. Lisäksi on tärkeää lyhentää Soteri-rekisteriin toimitettujen hakemusten käsittelyaikoja nykyisestä.

Soteri-rekisteröintien käsittelyajoille tulisi asettaa selkeä enimmäisaika, ja siitä olisi annettava palvelulupaus. Soteri-rekisteröinnin maksut ovat merkittävä kustannuserä yksityisille elinkeinonharjoittajille, ja niitä tulisi kohtuullistaa etenkin matalariskisissä ja vähäisissä muutostilanteissa. Viranomaisviiveistä ei saa aiheutua yrityksille lisäkustannuksia.

Julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkaminen:

Tehy katsoo, että julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvollisuuden siirtäminen neljällä vuodella vuoden 2032 alkuun saakka on osin ongelmallista. Sääntelyn tulisi olla toimijaneutraalia ja varmistaa, että potilas- ja asiakasturvallisuus toteutuu yhdenvertaisesti kaikissa palveluissa.

On hyvä, että julkisten palveluntuottajien siirtymäajan aikana rekisteröintimenettelyä olisi tarkoitus kehittää Lupa- ja valvontavirastossa. Tietojen siirron automatisointi ja tekoäly voisivat mahdollistaa kustannusten alentamisen tai vähintään niiden kasvun hillitsemisen. Rekisteröinnin aloittaminen edellyttäisi merkittäviä muutostarpeita nykyiseen Soteri-rekisteriin. Rekisteröinnin on arvioitu aiheuttavan hyvinvointialueille noin 13,9 miljoonan euron vuosittaiset kustannukset. Voimaantulon siirtäminen viivästyttäisi näiden kustannusten syntymistä.

Rekisteröintivelvoitteen myöhentäminen julkisen sektorin osalta on kuitenkin ristiriidassa Soteri-rekisterin alkuperäisten tavoitteiden kanssa. Koska rekisteröintivelvoite on keskeinen osa ennakollista valvontaa, viivästyy sen toteutuminen julkisella sektorilla neljällä vuodella.

Lisäksi rekisterin käyttöönoton yhtenä tavoitteista oli koota kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajat ensimmäistä kertaa samaan rekisteriin. Yhteinen, keskitetty rekisteri olisi mahdollistanut nopean ja kattavan kriisiviestinnän kaikille sote-palveluntuottajille esimerkiksi koronapandemian kaltaisessa poikkeustilanteessa. Nopea ja luotettava viranomaisviestintä sote-palveluntuottajille voidaan katsoa osaksi yhteiskunnan kriisinkestävyyttä.

Soteri-rekisterin yhteyteen oli tarkoitus avata tänä vuonna julkinen tietopalvelu JulkiSoteri, jossa olisi ollut jatkossa saatavilla muun muassa valvontatietoa. Hallituksen esitysluonnoksesta ei kuitenkaan löytynyt tietoa siitä, milloin tämä julkinen tietopalvelu oltaisiin avaamassa. JulkiSoterin tarkoitus toteutuu ehdotettuna siirtymäaikana vain osittain, koska julkisen sektorin tiedot eivät ole tuolloin rekisterissä.

Muut kommentit esitysluonnoksesta

Hallituksen esitysluonnos ei valitettavasti sisällä sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetussa laissa (741/2023) säädetyn henkilöstön ilmoitusvelvollisuuden kehittämistä. Tehy toteaa, että epäkohtien ilmoitusvelvollisuus ei tällä hetkellä toimi riittävän tehokkaasti, ja esittää siksi, että lainsäädäntöä kehitetään viipymättä.

Henkilöstö ei uskalla tehdä sote-valvontalain mukaisia epäkohtailmoituksia työpaikalla tai valvontaviranomaiselle, koska he pelkäävät joutuvansa työnantajan vastatoimien kohteeksi. Hyvinvointialueilla talouden tasapainottamiseksi käydyt jatkuvat yhteistoimintaneuvottelut ovat lisänneet epävarmuutta työn jatkuvuudesta, mikä on heikentänyt ammattihenkilöiden uskallusta ilmoittaa epäkohdista. Myös yksityisellä sektorilla on käyty muutosneuvotteluita. Esimerkiksi ikäihmisten ympärivuorokautisesta palveluasumisesta on vuosina 2024–2025 vähennetty noin 3 500 työntekijää, vaikka asiakasmäärä on pysynyt ennallaan (HE 113/2025 vp).

Lakiin sisältyvä vastatoimien kieltä ei yksin riitä. Tehy edellyttää, että kieltä tehostetaan säätämällä seuraamuksista sen rikkomisesta. Lisäksi epäkohtailmoitus tulisi voida tehdä anonyymisti samaan tapaan kuin ilmoittajansuojelulaissa (1171/2022). Epäkohtailmoituksiin liittyvät puutteet muodostavat riskin potilas- ja asiakasturvallisuudelle, minkä vuoksi lainsäädännön puutteet tulee korjata viipymättä.

Tehy tuo esiin lisäksi, että sote-alan ammattihenkilöillä ei ole yhtä vahvaa ilmoittajansuojaa kuin monilla muilla aloilla. Vuonna 2023 voimaan tulleen ilmoittajansuojelulain soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu valtaosa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Rajausta on pidetty ongelmallisena, ja muun muassa edellinen oikeuskansleri Tuomas Pöysti on katsonut, että tilanne tulisi korjata lainsäädännössä. Myös Tehy pitää nykytilannetta ongelmallisena ja katsoo, että ilmoittajansuojelulakia olisi tältä osin perusteltua korjata seuraavalla hallituskaudella.

Flinkman Mervi
Tehy ry